

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-136>

УДК 339.9

МІЖНАРОДНА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇН АМЕРИКИ ТА АФРИКИ

INTERNATIONAL REGIONAL ECONOMIC INTEGRATION OF AMERICA AND AFRICA

Варламова Марія Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7111-1136>

Барчук Катерина Валентинівна

студентка,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2474-064X>

Оришко Дар'я Олегівна

студентка,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6496-3821>

Varlamova Mariia, Barchuk Kateryna, Oryshko Daria
Vasyl' Stus Donetsk National University

У статті розглянуто процеси міжнародної регіональної економічної інтеграції країн Америки та Африки, зосереджуючись на дослідженні НАФТА та AfCFTA. Автори визначають, що ці процеси відбуваються різними темпами та ступенями інтеграції. У статті особлива увага приділяється двом найбільшим інтеграційним об'єднанням Америки – USMCA та МЕРКОСУ. Зазначено, що економіки країн USMCA тісно пов'язані, як свідчать обсяги взаємної торгівлі та інвестицій. Однак, на жаль, негативна тенденція зростання від'ємного сальдо торговельного балансу, особливо для США, відзначена протягом існування зони вільної торгівлі. Щодо Африки, у статті підкреслено, що інтеграційні процеси тривалий час розвивалися на базі субрегіональних об'єднань, але тепер створено Африканську континентальну зону вільної торгівлі (AfCFTA). За чисельністю країн, вона є найбільшою у світі, проте її частка взаємного експорту та імпорту складає лише 13,7%. Автори висловлюють переконання, що в майбутньому існування зони може посилити торговельно-економічну взаємодію країн Африки. Загальний висновок статті полягає в тому, що процеси інтеграції в Америках та Африці відбуваються з різним успіхом, зокрема, зазначається успішна інтеграція в межах USMCA та невеликий внесок AfCFTA у взаємний обмін.

Ключові слова: НАФТА, AfCFTA, інтеграція, експорт, імпорт.

This article delves into the concept of international regional economic integration, where countries within a region unite for shared development and mutually beneficial conditions. It explores how such integration can enhance trade volumes, attract investments, and collectively address challenges faced individually. This collaborative approach aims to improve the competitiveness of member countries on the global stage, leveraging collective influence and resources. The article notes the potential for joint efforts in addressing regional and global issues and challenges. Drawing comparisons between Africa and the Americas, the article acknowledges the unique features, interests, and historical contexts that shape their integration efforts. In Africa, integration has evolved through sub-regional alliances, leading to the creation of entities such as ECOWAS, the Economic and Monetary Community of Central Africa, the African Union, EAC, SADC, and notably, the African Continental Free Trade Area (AfCFTA). The prevalence of sub-regional unions in Africa underscores their role as the foundation for mutually beneficial relations, aligning goals, and addressing shared challenges. The USMCA and MERCOSUR emerge as the primary integration entities in the Americas, featuring closely interlinked economies evidenced by substantial volumes of mutual trade and investments. While the existence of the free trade zone has spurred quantitative growth in GDP, exports, imports, and investments, a discernible adverse trend is the escalating trade deficit, particularly for the United States. In Africa, integration historically revolved around sub-regional blocs, but a paradigm shift is observed with the recent

formation of the African Continental Free Trade Area (AfCFTA). Despite being the world's largest in terms of country participation, the current proportion of mutual exports and imports within AfCFTA stands at 13.7%, comparatively lower than other integration unions. The article posits that the sustained presence of the free trade area holds the potential to fortify trade and economic collaboration among African nations in the future. Overall, the article furnishes insights into the divergent dynamics of regional economic integration in the Americas and Africa. It underscores the positive impact on trade and economic interactions, while acknowledging challenges such as trade imbalances in the Americas and a relatively modest share of intra-African trade within AfCFTA.

Keywords: NAFTA, AfCFTA, integration, export, import.

Постановка проблеми. Зростання глобалізації та розширення світових ринків створюють потребу у глибокому розумінні економічних відносин на регіональному рівні. Регіональна економічна інтеграція стає все більш важливою стратегією для зміцнення економічних відносин між країнами. У світлі сучасних глобальних викликів і тенденцій, таких як зміни в світовій торгівлі, цифровізація, дослідження взаємодії країн Америки та Африки в контексті економічної інтеграції набуває особливої важливості.

Вивчення ефективності та переваг регіональної інтеграції дозволить ідентифікувати чинники, що впливають на конкурентоспроможність країн, а також визначити можливі напрямки подальших політичних та економічних стратегій. При дослідженні ролі інтеграції в економіці варто розглянути регіони, що відрізняються за рівнем розвинутої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження міжнародної регіональної економічної інтеграції досліджується багатьма вченими. Зокрема, слід відзначити таких авторів як: Безрукова Н. В., Якобсон А. Я., Передрій О. С., П. Кругман, А. Лафон, Р. Болдуїн. Більш детального вивчення потребує порівняння розвитку інтеграційних процесів в країнах Америки та Африки. Також актуальним є виділення чинників, що впливають на успішність регіональної економічної інтеграції в зазначених регіонах. Результати такого порівняння можуть служити основою для розроблення стратегій сприяння взаємовигідним інтеграційним процесам у країнах Америки та Африки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення особливостей розвитку інтеграційних процесів в Африці та Америці та їх впливу на економіки країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна регіональна економічна інтеграція передбачає об'єднання певним чином економік країн одного регіону для спільного розвитку та забезпечення взаємовигідних умов економічного розвитку. Міжнародна

регіональна економічна інтеграція може сприяти збільшенню обсягів торгівлі, залученню інвестицій та спільному вирішенню проблем, з якими країни стикаються окремо. Це дозволяє покращити конкурентоспроможність країн на світовому ринку, оскільки об'єднані угруповання можуть мати більший вплив та ресурси. Також слід зазначити можливість вирішення спільними зусиллями регіональних та глобальних проблем і викликів.

Порівнюючи інтеграційні процеси країн Африки та Америки, слід враховувати, що ці два регіони мають свої унікальні особливості, інтереси та історичний контекст, що впливають на їхні інтеграційні зусилля.

Інтеграційні процеси в Африці активно розвиваються з другої половини ХХ століття, наслідком чого стало створення інтеграційних об'єднань. Зокрема, слід відмітити Економічне співтовариство держав Західної Африки (ECOWAS), Економічне та монетарне співтовариство країн центральної Африки (Economic and Monetary Community of Central Africa), Африканський Союз (AU), Східноафриканське Співтовариство (EAC), Південноафриканське Співтовариство розвитку (SADC) та інші. Окремо слід відмітити Африканську континентальну зону вільної торгівлі (African Continental Free Trade Area, AfCFTA). Необхідно зауважити, що для країн Африки характерна саме наявність субрегіональних об'єднань. Саме вони стали фундаментом для встановлення взаємовигідних відносин, а субрегіональний рівень інтеграції виявився найбільш прийнятним для африканського континенту. Члени цих об'єднань прагнуть узгодити свої зусилля для поліпшення умов господарювання в національних економіках. Вони спільно розв'язують проблеми управління господарством, встановлюють однакові цілі та завдання для майбутнього, а також мають схожий політичний, фінансовий та економічний потенціал для їх досягнення, враховуючи близькість територій, спільні історичні, природні та іноді політичні передумови.

На американському континенті спостерігається регіональна економічна інтеграція різної

швидкості і ефективності. Тут окремо слід відзначити формування об'єднань Північної та Південної Америки. Найбільшим інтеграційним угрупованням із досить високим рівнем ефективності функціонування, яке створене регіональним торговим партнером в сучасній економіці, є Північноамериканська асоціація вільної торгівлі – НАФТА, яка розпочала свою діяльність із 1 січня 1994 року та об'єднала США, Канаду та Мексику. Зона вільної торгівлі передбачала скасування багатьох торговельних обмежень країнами учасницями і багато років не переглядалась, у зв'язку з чим багато положень не відповідали сучасним викликам економік країн [2]. Оновлена угода вступила в дію у 2020 році та має назву United States-Mexico-Canada Agreement (USMCA).

USMCA була укладена з метою оновлення та модернізації торгових відносин між трьома країнами, а також для врегулювання нових викликів у торгівлі, що виникли після введення NAFTA.

Активно розвиваються інтеграційні процеси в Латинській Америці. Одним з інтеграційних угруповань є Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ) – торгово-економічна організація, створена в 1981 р. за договором «Монтевідео-80» замість Латино-американської асоціації вільної торгівлі (ЛАВТ), що діяла з 1961 р. [2].

Ще однією впливовою є організація «МЕРКОСУР» – спільний ринок, що виник в 1995 р. як союз країн Латинської Америки, до якого входять Аргентина, Бразилія, Парагвай,

Уругвай, Венесуела [3]. У серпні 2010 року на 39-й зустрічі на вищому рівні МЕРКОСУР був затверджений загальний Митний кодекс, який повинен завершити формування Митного союзу в рамках МЕРКОСУР [4]. Нині об'єднання активно розвиває відносини з іншими регіонами, зокрема, слід відмітити зону вільної торгівлі з країнами ЄС.

Для більшості інтеграційних угруповань відбувається посилення стійких економічних та торговельних зв'язків у системі міжнародних економіко-торговельних відносин.

Для порівняння впливу інтеграційних об'єднань на світову економіку, слід розглянути частки їх ВВП у світі (рис. 1). Найбільш впливовими є НАФТА та ЄС. Обсяги ВВП яких значно перевищують обсяги інших регіональних економічних об'єднань. Разом з тим слід відзначити, що за останні двадцять років їхні частки в цьому зменшилися. У той же час інші регіональні угруповання, такі як АСЕАН і SADS, відзначаються значним зростанням даного показника – темп росту склав 195% та 230% відповідно.

Говорячи про розвиток країн Африки та Америки до та після утворення різних інтеграційних об'єднань, слід проаналізувати макроекономічні показники.

Для порівняння візьмемо Американське інтеграційне угруповання НАФТА та Африканську континентальну зону вільної торгівлі.

Розглядаючи наслідки інтеграції для аналізованих країн Америки варто розглянути як змінювався ВВП та обсяги торгівлі в цілому.

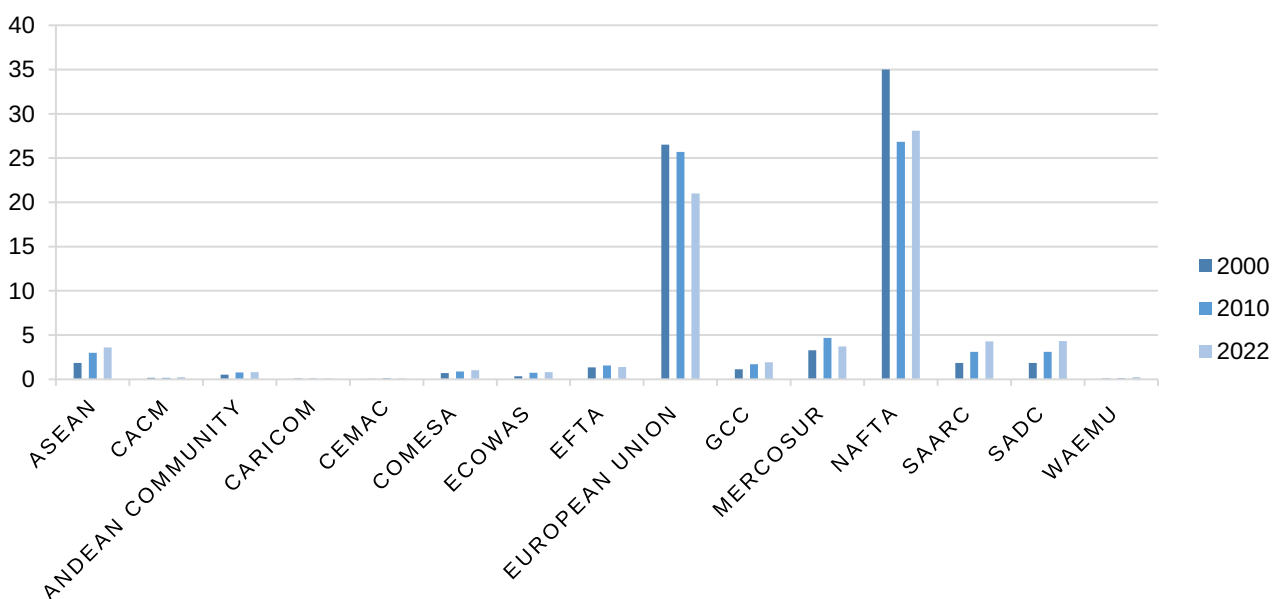

Рис. 1. Динаміка частки ВВП у світовому ВВП, %

Джерело: складено авторами за даними [5]

З кожним роком ВВП країн НАФТА зростає, що свідчить про позитивні тенденції в економіках країн. Навіть Мексика з найменшими показниками, яка дуже відрізняється за рівнем економічного розвитку від США та Канади, має позитивну тенденцію до збільшення ВВП.

Протягом 1993–2022 рр. ВВП всіх країн учасниць суттєво зріс. Для США темп росту 2022 року у порівнянні з 1993 роком (до моменту підписання угоди) склав 375%, для Канади – 367%, для Мексики – 282%. Таким чином, темпи зростання ВВП для Канади і США за період існування зони вільної торгівлі є приблизно однаковими.

Протягом зазначеного періоду спостерігалось зростання торгівлі даних країн (рис. 3–4).

Темп росту експорту 2022 р. по відношенню до 1993 р. (до введення в дію угоди про зону вільної торгівлі) для США склав 460,3%, для Канади – 422,1%, для Мексики – 996,3%.

Темп росту імпорту 2022 р. по відношенню до 1993 р. (до введення в дію угоди про зону вільної торгівлі) для США склав 552,3%, для Канади 425,8%, для Мексики – 802,9%.

Слід відмітити негативну тенденцію стосовно збільшення негативного сальдо платіжного балансу країн НАФТА (USMCA) (рис. 5).

Темп збільшення негативної тенденції 2022 р. по відношенню до 1993 р. (до ве-

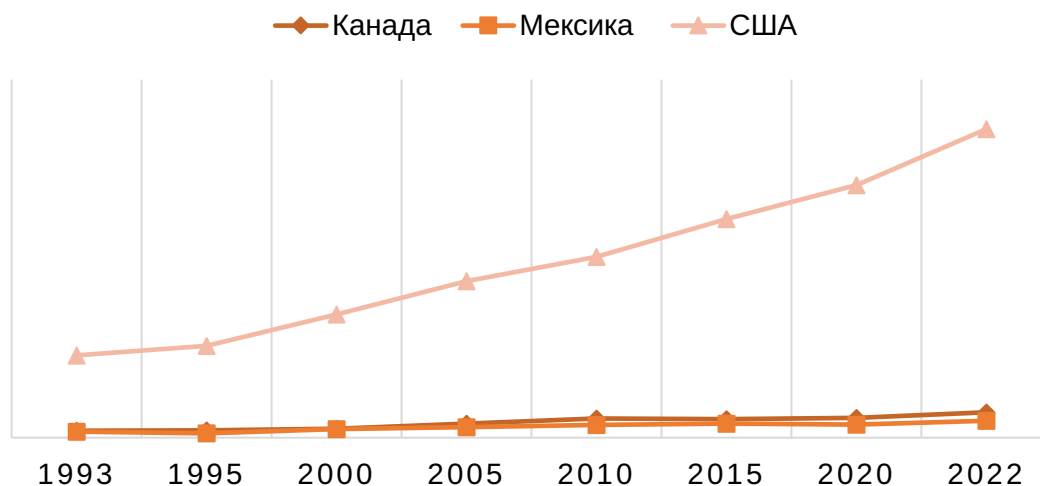

Рис. 2. ВВП країн НАФТА (USMCA) 1993–2022 роки, млн дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

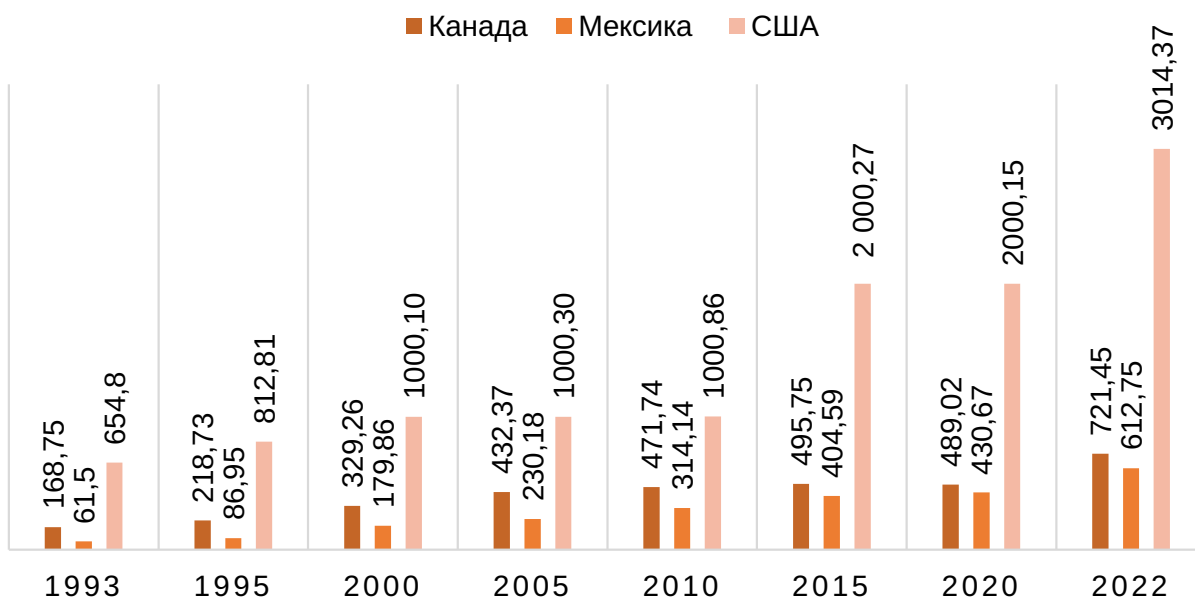

Рис. 3. Обсяги експорту країн НАФТА (USMCA) 1993–2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

дення в дію угоди про зону вільної торгівлі) для США склав 1113,1%, для Канади – 29,7%, для Мексики – 57,3%

Аналізуючи внутрішню торгівлю між учасниками НАФТА (USMCA) можна зробити висновок, що найбільші обсяги експорту спостерігаються з Канади до США й з Мексики до США (рис. 6–7).

Відповідно найбільший імпорт спостерігався з Канади і Мексики до США (рис. 7).

За період з 1995 по 2022 рік торгівельний оборот між Канадою та Мексикою зросли майже в 8 разів.

Торгівельні відносини між Канадою та США також показують стабільний ріст протягом багатьох років. Максимальний обсяг імпорту був зафіксований в 2022 році.

Загалом, можна помітити тенденцію до зростання торгівлі між країнами, особливо в останні роки.

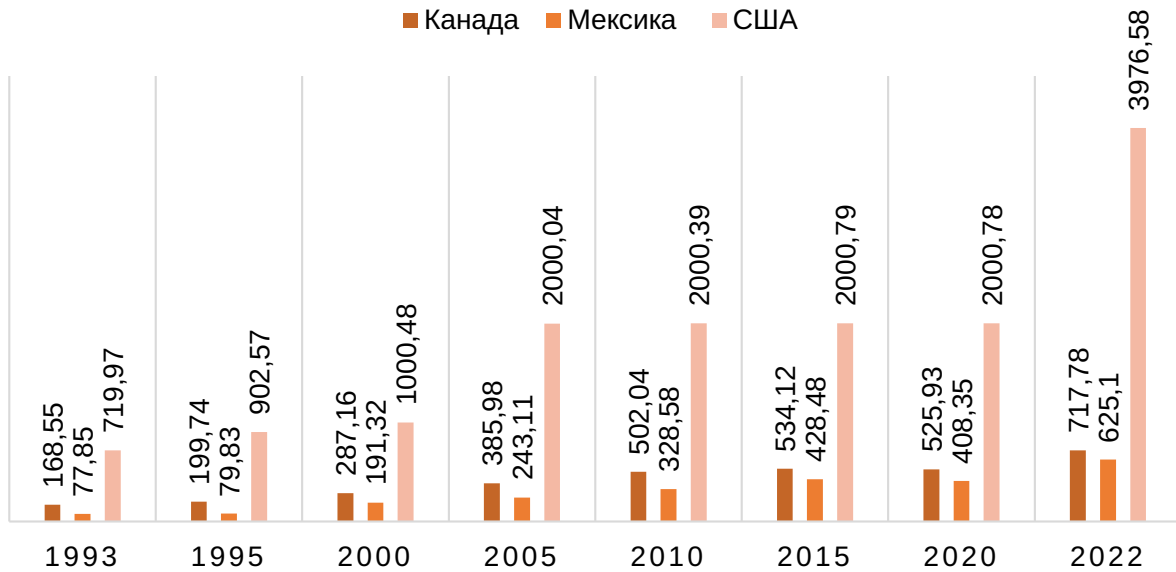

Рис. 4. Обсяги імпорту країн НАФТА (USMCA) 1993–2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

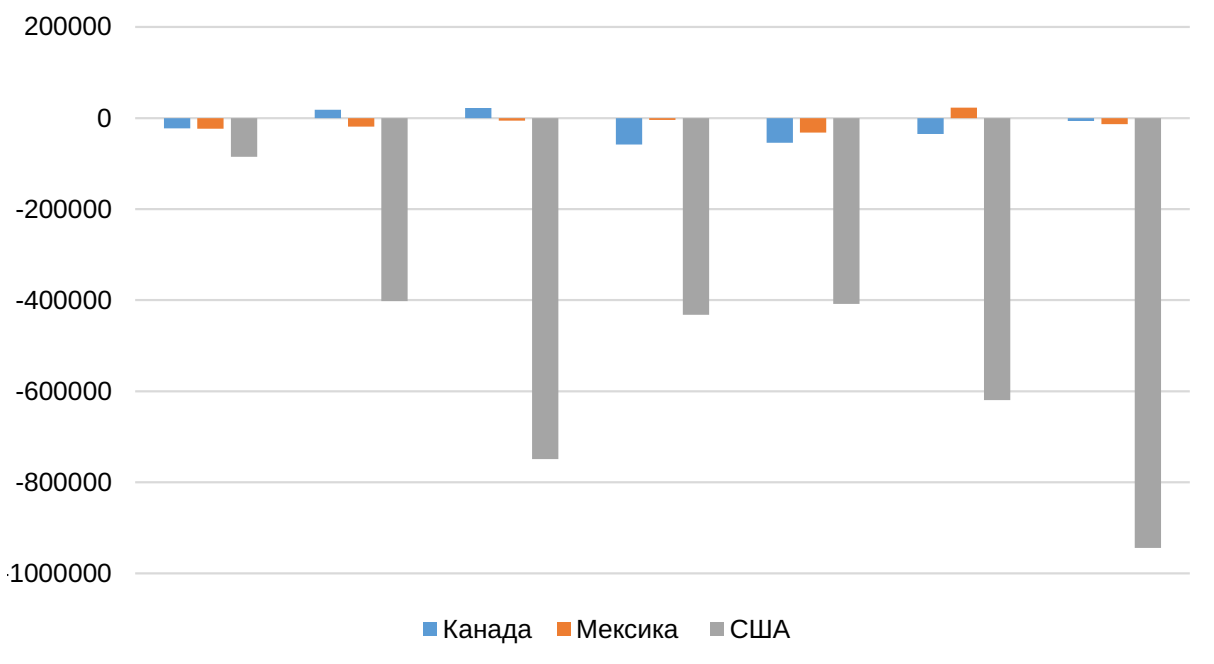

Рис. 5. Сальдо платіжного балансу НАФТА (USMCA) 1993–2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

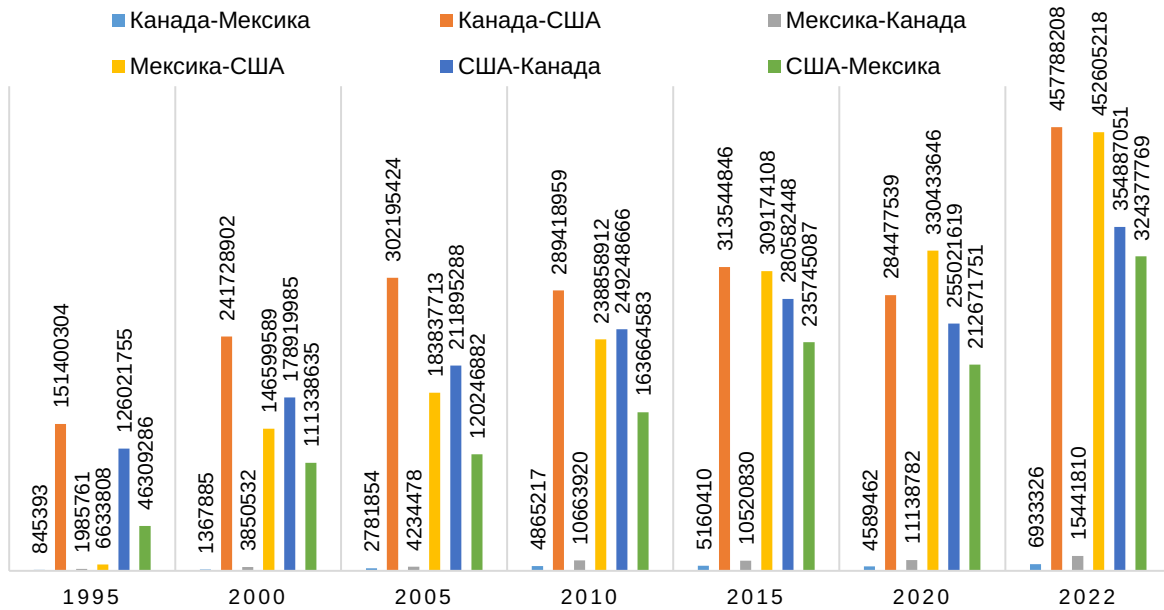

Рис. 6. Обсяги взаємного експорту країн НАФТА (USMCA) 1995–2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

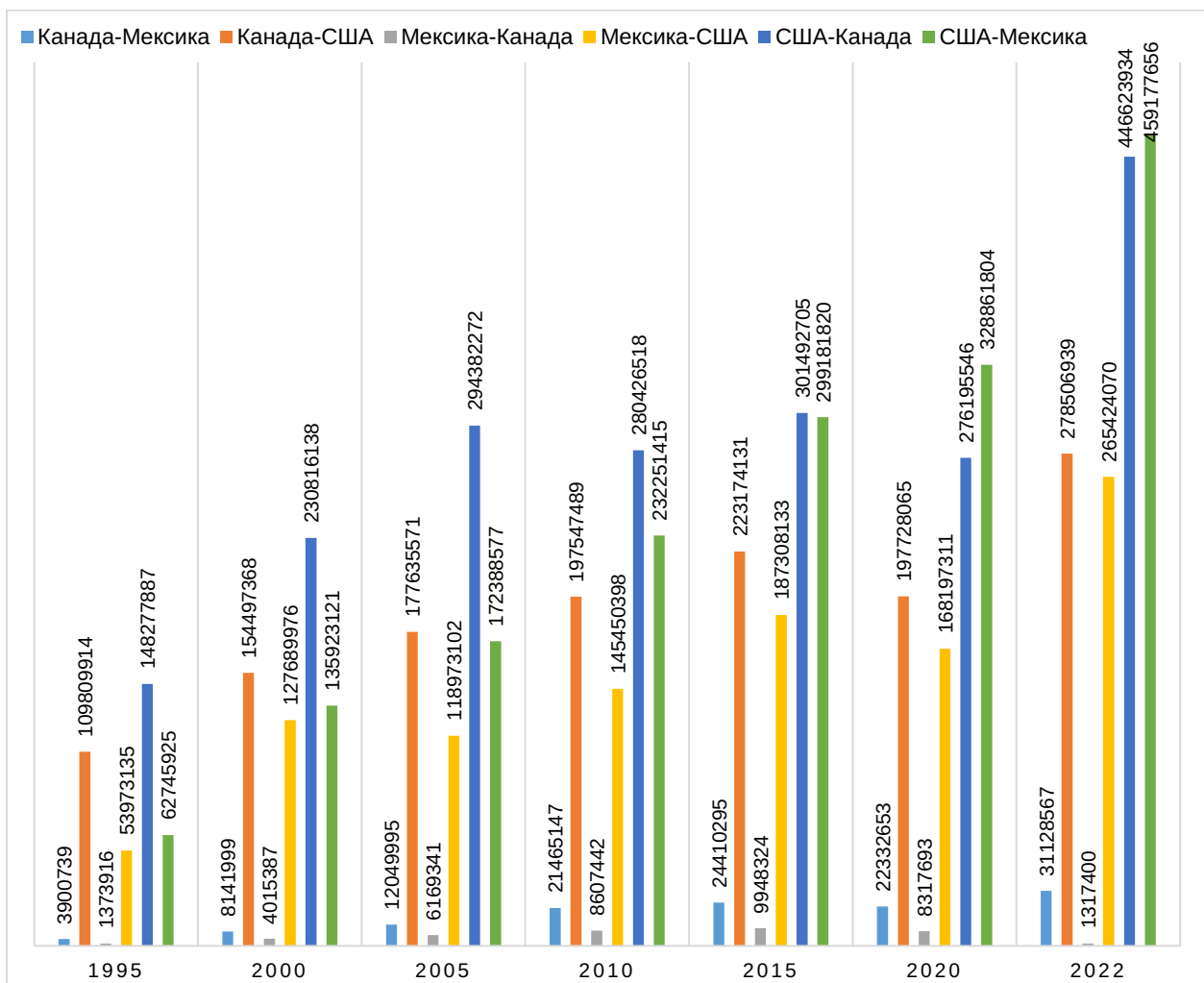

Рис. 7. Обсяг взаємного імпорту НАФТА (USMCA) 1995–2022 р., млрд дол. США

Джерело: складено авторами за даними [5]

За період існування північноамериканської зони вільної торгівлі для трьох країн відбулось зростання обсягів прямих і іноземних інвестицій (рис. 8).

На африканському континенті для аналізу було обрано Африканську континентальну зону вільної торгівлі.

Африканська континентальна зона вільної торгівлі (African Continental Free Trade Area, AfCFTA) була утворена для створення єдиного ринку на континенті Африка шляхом зниження мит і створення сприятливих умов для вільної торгівлі між африканськими країнами.

Угода про африканську континентальну зону вільної торгівлі (AfCFTA) створила найбільшу зону вільної торгівлі у світі за кількістю країн-учасниць. Угода об'єднує 1,3 мільярда людей у 55 країнах із сукупним валовим внутрішнім продуктом (ВВП) у 3,4 трильйона доларів США. Він має потенціал вивести 30 мільйонів людей із крайньої бідності, але

досягнення повного потенціалу залежатиме від впровадження значних політичних реформ і заходів зі сприяння торгівлі.

Згідно даним Світового Банку ВВП AfCFTA становило 4,1 трлн доларів США у 2019 році і 3,4 трлн доларів США у 2021 році. ВВП африканської континентальної зони вільної торгівлі (AfCFTA) зменшилося, що може вказувати на різноманітні фактори, такі як економічні труднощі, вплив глобальних подій (наприклад, пандемія COVID-19), зміни в торговельних обставинах або інші економічні виклики.

Незважаючи на чисельність населення, кількість країн та площу території Африки, частка ВВП складає 2,8% від світового рівня. Для порівняння аналогічний показник країн Америки – 33% (рис. 9).

У 2022 році валовий внутрішній продукт (ВВП) Африки в порівнянні з ВВП світу є найнижчим рівнем з 2002 року. Криза через пандемію COVID-19 також призвела до відміни досягнень у зменшенні бідності в Африці,

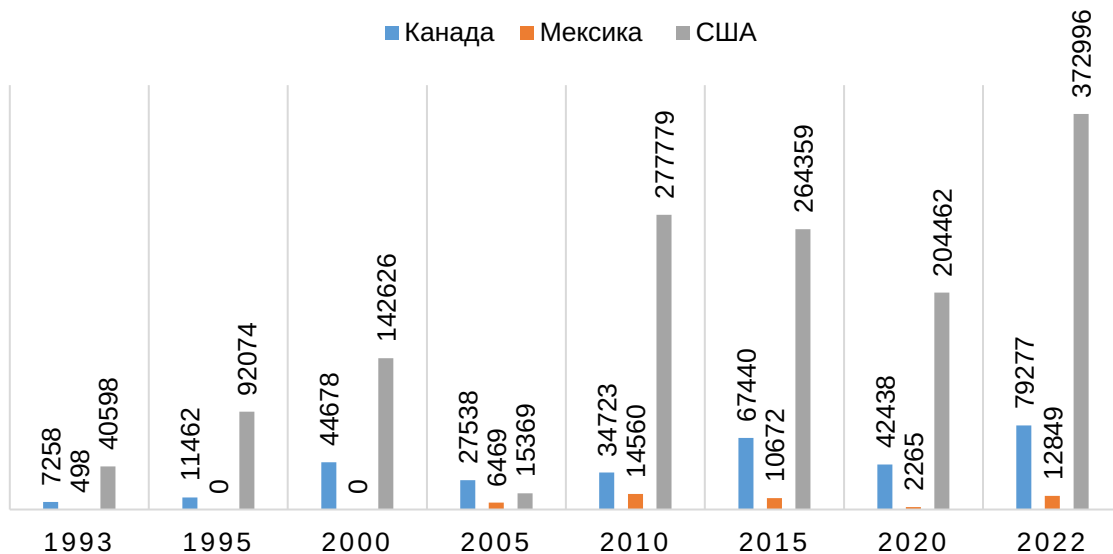

Рис. 8. Обсяг інвестицій країн учасниць НАФТА, 1993–2022, млн дол США

Джерело: складено авторами за даними [5]

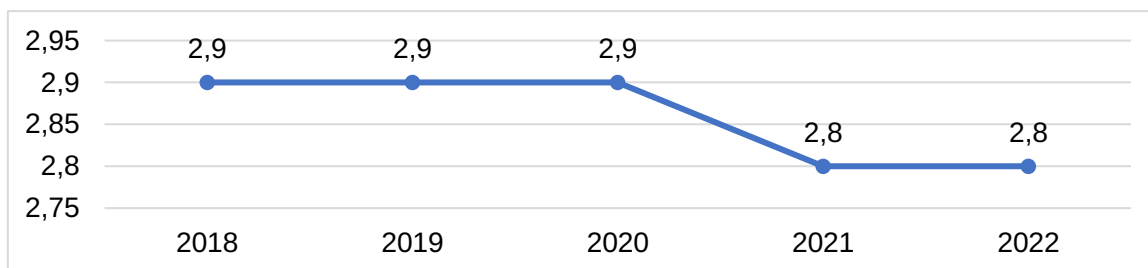

Рис. 9. Частка світового валового внутрішнього продукту AfCFTA за 2018–2022 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [5]

додатково підштовхнувши принаймні ще 29 мільйонів людей у крайню бідність.

Аналізуючи торгівлю африканського регіону, а саме африканської континентальної зони про вільну торгівлю (AfCFTA), слід зазначити, що у 2019–2022 рр. відбулося зменшення обсягів експорту, що є ознакою економічних труднощів, світових торговельних турбулентностей або інших факторів, що вплинули на зовнішню торгівлю (рис. 10–11).

Зниження обсягів експорту у 2020 році пов'язане з наслідками кризи, спричиненою пандемією COVID-19, яка призвела до зупинки та обмежень у багатьох галузях економіки.

Зростання експорту після пандемії у 2021 та 2022 роках може вказувати на зростання торгівлі в межах AfCFTA та можливо на позитивний економічний розвиток в регіоні.

Теж саме можна сказати і про імпорт, який у 2020 році знизився, але в наступні роки мав тенденцію до зростання.

Загальна тенденція вказує на тимчасове зниження обсягів імпорту в 2020 році, яке було можливо викликане економічними труднощами та впливом пандемії. Однак у 2021 і 2022 роках спостерігається віднов-

лення та зростання імпорту, що може свідчити про позитивні економічні зрушення та активізацію торгівлі в рамках Африканської континентальної зони вільної торгівлі.

Характеризуючи ефективність інтеграційних об'єднань варто звернути увагу на обсяги взаємної торгівлі країн Африки у порівнянні із загальними обсягами торгівлі. Розрахунок частки внутрішньогрупового експорту та імпорту свідчить, про порівняно низькі обсяги взаємної торгівлі (рис. 12).

Як показано на рисунку 12 протягом 2002–2022 рр., експорт та імпорт країн Африки в переважній більшості є орієнтованим на інші континенти світу. Введення в дію зони вільної торгівлі в перспективі може призвести до переорієнтації торгівлі в більшій мірі на ринки країн Африки.

Висновки. Процеси регіональної економічної інтеграції країн Америки та Африки відбуваються різними темпами і з різним ступенем інтеграції. Найбільшими інтеграційними об'єднаннями Америки на сьогодні є USMCA та МЕРКОСУР. Економіки країн USMCA тісно пов'язані, про що свідчать обсяги взаємної торгівлі, інвестицій. Протягом існування зони

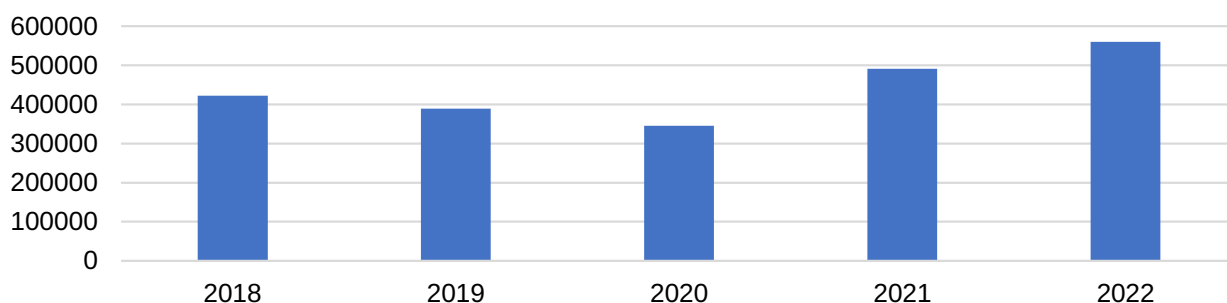

Рис. 10. Експорт AfCFTA 2018–2022 рр., млн., доларів США

Джерело: складено авторами за даними [5]

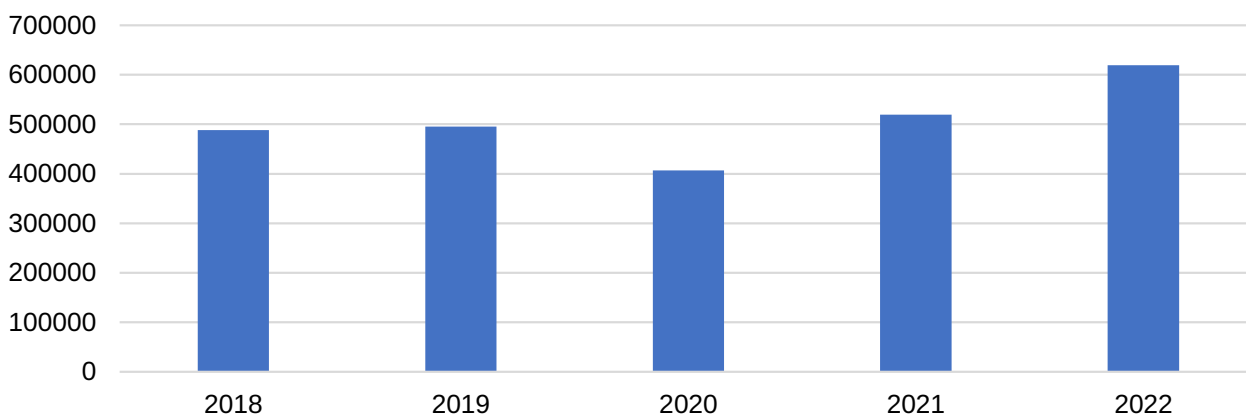

Рис. 11. Імпорт AfCFTA 2018–2022 рр., млн., доларів США

Джерело: складено авторами за даними [5]

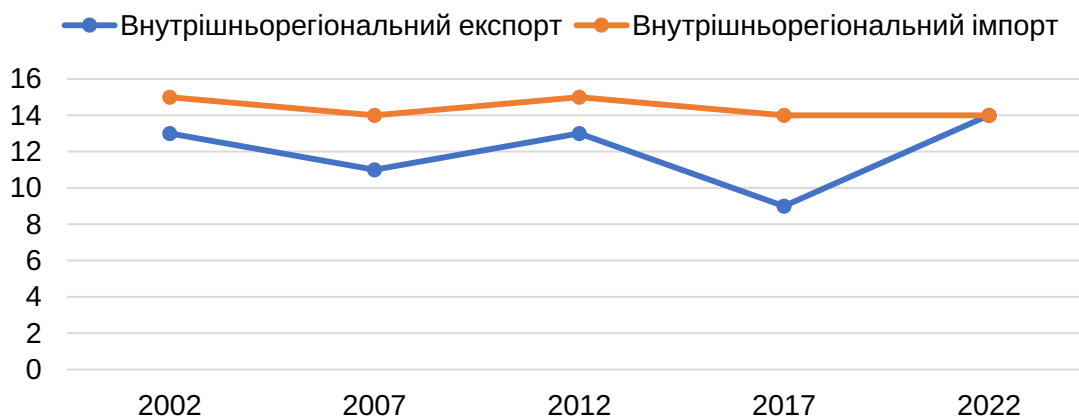

Рис. 12. Частки внутрішньоконтинентального експорту та імпорту Африки, %

Джерело: розраховано авторами за даними [5]

вільної торгівлі спостерігається кількісне збільшення ВВП, експорту, імпорту, інвестицій, але разом з тим слід відмітити негативну тенденцію зростання від'ємного сальдо торговельного балансу, особливо для США.

Інтеграційні процеси в Африці протягом тривалого періоду здійснювались на базі субрегіональних інтеграційних об'єднань,

але наразі створено Африканську континентальну зону вільної торгівлі. За чисельністю країн вона є найбільшою у світі, але на даний момент частка взаємного експорту та імпорту у порівнянні з іншими об'єднаннями складає 13,7 %. У перспективі існування зони вільної торгівлі може посилити торговельно-економічну взаємодію країн Африки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт інтеграційного угруповання ЕКОВАС. URL: <http://www.Ecowas.int/>
2. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 264 с.
3. Офіційний сайт інтеграційного угруповання МЕРКОСУР. URL: http://www.mercosur.int/t_generic.jsp?contentid=3862&site=1&channel=secretaria&seccion=3
4. Портал країн Латинської Америки. URL: <http://www.buenolatina.ru/articles.php>
5. Unctadstat. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>
6. Безрукова Н. В., Джурка Н. В. Економічні відносини країн-членів НАФТА: оцінка результатів співпраці. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.79> (дата звернення: 21.11.2023).
7. Якобсон А. Я., Максимов І. М. Інтеграційні процеси в Африці. URL: <http://elbib.in.ua/435-integratsionnyie-protssessyi.html> (дата звернення: 21.11.2023).
8. World Trade Statistical Review 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf (дата звернення 08.12.2023).
9. Africa's development dynamics 2022. URL: https://au.int/sites/default/files/documents/41421-doc-AFRICAS_DEVELOPMENT_DYNAMICS_2022-_ENG.pdf (data zvernennia 22.12.2023).

REFERENCES:

1. Ofitsiyniy sait intehratsiinooho uhrupovannia EKOVAS [Official website of the ECOWAS integration grouping] URL: <http://www.Ecowas.int/>
2. Peredrii O. S. (2008) Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny : navch. posib. [International economic relations: a textbook]. Kyiv : Znannia, 264 h.
3. Ofitsiyniy sait intehratsiinooho uhrupovannia MERKOSUR [Official website of the integration grouping Mercosur]. URL: http://www.mercosur.int/t_generic.jsp?contentid=3862&site=1&channel=secretaria&seccion=3
4. Portal krain Latynskoi Ameriky [Latin America Portal]. URL: <http://www.buenolatina.ru/articles.php>
5. Unctadstat. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>
6. Bezrukova N. V., Dzhurka N. V. (2018) Ekonomichni vidnosyny krain-chleniv NAFTA: otsinka rezultativ spivpratsi [Economic relations of NAFTA member countries: assessment of the results of cooperation]. *Efektivna ekonomika*. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.79> (data zvernennia: 21.11.2023).

7. Yakobson A. Ya., Maksymov I. M. Intehratsiini protsesy v Afrytsi. [Integration processes in Africa]. URL: <http://elbib.in.ua/435-integratsionnyie-protsessyi.html> (data zvernennia: 21.11.2023).
8. World Trade Statistical Review 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf (data zvernennia: 08.12.2023).
9. Africa's development dynamics 2022. URL: https://au.int/sites/default/files/documents/41421-doc-AFRICAS_DEVELOPMENT_DYNAMICS_2022-_ENG.pdf (data zvernennia 22.12.2023).